

Editör
ALİ ARTUN

Müze ve Eleştirel Düşünce

ALİ ARTUN 1972'de Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden mezun oldu. Mimarlar Odası'nda bilim ve teknoloji konuları ile mimar ve mühendislerin toplumsal konumları üzerine araştırmalar yürüttü, çeşitli makalelerin yanı sıra *Fordizmin ve Mühendisin Dönüşümü* adlı kitabı yazdı. 1980'den sonra Ankara Çağdaş Sahne Kültür Merkezi'ni yönetti ve burada 500 Yıllık Bilmecce programı çerçevesinde sanat tarihi, edebiyat ve müzikle ilgili etkinlikler düzenledi. 1984'te Galeri Nev'in kuruluşuna katıldı. Bu tarihten başlayarak galerinin Ankara'daki sergilerini düzenledi ve aralarında *Resme Bakan Yazılar*, *Arslan-Defterler* ve *Tiraje: Zamanların Hafızası*'nın da bulunduğu 100'ü aşkın Galeri Nev yayınının editörlüğünü yaptı. Galeri sergilerinden başka Ankara'da *Cobra* ve *1950-2000*, Kopenhag'da *Ben Bir Başkası*, İstanbul'da *Mübin Orhon: Sainsbury Koleksiyonu* sergilerini hazırladı. Sanat'ın kuruluşunda ve yönetiminde görev aldı. Marmara ve Yıldız Teknik üniversiteleri güzel sanatlar fakülteleri ile İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde sanat tarihi dersleri verdi. 2000 yılından bu yana, kültürel eleştiri alanında eserlerin derlendiği "Sanathayat" dizisini yönetiyor. Ayrıca, kurucusu olduğu *e-skop* internet dergisinin editörlüğünü sürdürüyor. Son yayınlanan kitapları: *Modernliğin Sınırında Sanat: Eleştiri, Özerklik, Siyaset* (2006); *Müze ve Modernlik* (2006); *Çağdaş Sanatın Örgütlenmesi* (2011), *Sanatın İktidarı: 1917 Devrimi, Avangard Sanat ve Müzecilik* (2015); *Mümkün Olmayan Müze: Müzeler Ne Gösteriyor?* (2017); *Dada Kılavuz, 1913-1923 Münih, Zürich, Berlin, Paris* (Nur Altınyıldız Artun ile birlikte, 2018); *Modernizm Kavramı ve Türkiye'de Modernist Sanatın Doğuşu* (2020).

sanathayat

DİZİ EDITÖRÜ Ali Artun

Hayata yararı olmayan **sanatı** antik eserler müzesine göndermeli. **Sanatın**, **hayatın** organik bir parçası olmasının vakti geldi. Saraylar, katedraller, mezarlar, müzeler için değil,

hayat için çalışın.

Aleksandr RODÇENKO

EDİTÖR
ALİ ARTUN

Müze ve Eleştirel Düşünce

TARİH SAHNELERİ - SANAT MÜZELERİ II

ÇEVİRENLER

Renan Akman - Esin Soğancılar - Tanıl Bora
Elçin Gen - Ufuk Kılıç - Kemal Atakay

İletişim Yayınları 1190 • sanathayat dizisi 10

ISBN-13: 978-975-05-0444-5

© 2006 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1-3. Baskı 2006-2017, İstanbul

4. Baskı 2022, İstanbul

•

DİZİ EDITÖRÜ Ali Artun

YAYINA HAZIRLAYAN Elçin Gen

KAPAK TASARIMI Özlem Özkal - Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnu Abbas

DÜZELTİ Asude Ekinci

BASKI Sena Ofset • SERTİFİKA NO. 45030

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 2 12.6 13 38 46

CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 2 12.445 00 04

İletişim Yayınları

SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 2 12.516 22 60-6 1-62 • Faks: 2 12.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

İÇİNDEKİLER

I

Değişen Müze, Dönüşen Tarih

Müzeler ve Radikaller:

Bir Olağanüstü Durumlar Tarihi

LINDA NOCHLIN..... 11

Evrensel Müze

CAROL DUNCAN ve ALAN WALLACH 49

- Törensel Mimari Olarak Müzeler 50
- Evrensel Müzenin Kökenleri 56
- Louvre 66
- Amerika'da Evrensel Müze 77

Modern Sanat Müzesi

CHRISTOPH GRUNENBERG 87

- Giriş 87
- Beyaz Küpün Kökenleri 89
- New York Modern Sanat Müzesi 92
- Beyaz Küpe Meydan Okuyanlar 97
- Modern Sanat Müzesinin Ötesinde 104
- Sonuç 109

Postmodern Çağda Müze: Orsay Müzesi

EMMA BARKER.....	115
• Giriş.....	115
• Revizyonist Akımlar.....	117
• Kültürel Politika.....	121
• Orsay'in Tasarımı.....	124
• Orsay'de Eserlerin Yerleştirilmesi.....	129
• Müzede Teşhir.....	134
• Gösteri Olarak Müze.....	139

Müzenin Toplumdaki Yeri: Yeni Tate Galerileri

EMMA BARKER.....	147
• Giriş.....	147
• Sanat ve Kentsel Yenileme.....	149
• Liverpool Tate.....	154
• St. Ives Tate.....	162
• Bankside Tate Modern.....	169

II

Kültürün Müzeleşmesi

Valéry, Proust ve Müze

THEODOR W. ADORNO.....	183
------------------------	-----

Sanat Müzeleri ve Yurttaşlık Ritüeli

CAROL DUNCAN.....	201
• Ritüel Olarak Müze.....	204
• Kamu Müzelerinde Siyaset.....	207
• Uygarlık Gözden Düşüyor.....	216

Sanat Aşkı

PIERRE BOURDIEU.....	223
----------------------	-----

Teşhir Kültürleri

EMMA BARKER.....	233
• Duvarları Olmayan Müze.....	233
• Teşhir.....	240
• Gösteri.....	245

**Bellek Yitiminden Kaçış:
Kitle İletişim Aracı Olarak Müze**

ANDREAS HUYSSSEN	257
• Eski Müze ve Simgesel Düzen	260
• Avangard ve Müze	264
• Alternatifler: Müze ve Postmodernlik	266
• Polemik Tuzakı	272
• Üç Açıklama Modeli	275

Modern Sanat Müzeleri ve Tarihin Sonu

STUART HALL	295
-------------------	-----

Dizin	311
-------------	-----

I

Değişen Müze, Dönüşen Tarih

Müzeler ve Radikaller: Bir Olağanüstü Durumlar Tarihi*

LINDA NOCHLIN

Çoğunlukla makul gösterilen yağmaya, emperyal gurura ve demokratik sofuluklara dayanan, sayısız çelişkinin kavşağına inşa edilmiş sanat müzesi, oldum olası ani ve radikal revizyonlardan geçmiştir.

Sanat tarihi miti, tapınağı olan müzeyle aynı tarihlerde doğdu.¹ İkisi de Aydınlanma'nın iyimser günlerinde tasavvur edilmiş ve Fransız Devrimi'nin ardından hayata geçmişti. Halka açık ilk büyük sanat müzesi –Louvre– çağımızın ilk büyük radikal çalkantısının ürünüydü.² Müzenin yaratılması, bir anlamda sanatın iktidarsızlığının bir göstergesiydi, tıpkı hafta sonu ibadetiyle sınırlanan din gibi sanatın toplumsal yapıdan nihai olarak kopması anlamına geliyordu. Bir anlamda da, başlangıcından itibaren daha yüksek düzeyde bir kültürel bütünleştirme aracı, eskiden ayrıcalıklı azınlığın tekelinde olan kültürel kudret helvasından herkese pay sunarak tarihsel ve estetik bilgiyi toplumun giderek genişleyen bir kesimine yaymanın yollarından biri olarak tasarlan-

* "Museums and Radicals", ed. Brian O'Doherty, *Museums in Crisis* (New York: George Braziller, 1972). Yazarın izniyle yayımlandı.

mıştı.³ Aynı anda hem elitist bir dinin mabedi, hem de demokratik bir eğitim aracı olarak müzenin, daha başlangıcından itibaren şizofreniyle malul olduğu söylenebilir.

Sanatın radikalizmle ilişkisi her zaman karmaşık ve değişken olmuştur; bu nedenle müze, radikal düşünce ve eylemde her zaman muğlak bir yer teşkil etmiştir. Örneğin, bugün müzeye, radikal (ya da ileri) bir sanatçının mı, radikal bir sanat izleyicisinin mi yoksa radikal bir müze çalışanının mı bakış açısından yaklaşıldığı çok şey değiştirir. Radikal sanatçı, sanat ile hayatın iç içe geçip kaynaşması ya da sanatın ölmesi çağrısında bulunarak, (cansız bir sanat ürünü morgu olarak kabul ettiği) müze düşüncesine de, nesne olarak sanat fikrine de toptan son vermek istiyor olabilir. Siyasi radikal ise, tam tersine, topluma daha uygun ve doğrudan anlaşılabilen bir sanat çağrısında bulunabilir ve sanat olmaya *[non-art]*, sanat-karşıtı ortamlara, kavramlara, yazılım ve yöntemlere hep aynı burjuva elitizminin ve gizemleştirmesinin uzantısı olarak dudak bükebilir. Toplumsal olarak an-gaje müze çalışanı ise, projesinin, sanatı popülerleştirme ve yayma –yani hem geleneksel hem de avangard eserleri, bunlarla anlamlı bir temastan yoksun bırakılmış grupların hayatına sokma– hedefi kapsamına girdiğini düşünebilir ve gide-rek genişleyen bir nesne ve faaliyet yelpazesini müzenin işlevleri arasına katmayı arzulayabilir. Bazıları zaman zaman örtüşebilse de, bunlar çoğunlukla birbiriyle çelişen, aslında birbirini dışlayan hedeflerdir. Yine de, bu gibi çelişkilerin ya da bunlara benzer başkalarının, müzelerin 19. yüzyıldaki mesut ve bahtiyar kuruluş ve yayılma günlerinde dahi geçerli olduğu söylenebilir.

18. yüzyılın sonunda Louvre’u yaratanlar, bugün müze yöneticilerinin başını ağrıtan sorunların pek çoğuyla karşılaşmadığı halde, bu müzenin kuruluşu, projenin hayata geçirilmesini önemli ölçüde geciktiren yoğun çekişmele-